

odločila Goli in Deček in vsi drugi? Znanstveno suhoparen, pa tudi avtoritativen — in spet ne nazadnje — tudi racionalno popolnoma razumljiv in sprejemljiv odgovor je ne samo takoj pri roki, ampak je tudi dejansko, prepričljivo in neposredno vtakan v našo vsakdanjo izkušnjo; v okviru tega za-

pisa nas vznemirja predvsem vprašanje umetniške, se pravi subjektivne osveščene refleksije in umetniško-poetičnega videnja tega časa. Zgolj esteticistična poenostavitev vedno bolj kritičnim in vsestransko osveščenim generacijam ne more biti odgovor.

Goran Schmidt

IVANKA HERGOLD, VSE IMAŠ OD MENE

Književnost

Tretja samostojna knjižna publikacija Ivanke Hergold *Vse imaš od mene** vključuje v en sam naslov deset črtic in krajših pripovedi, katerih obseg nima med štiri in petindvajset strani. Najkrajše črtice: *Tretji sin*, *Sam in Odmevi* oblikujejo socialno tematiko, predvsem eksistencialne probleme malega človeka, človeka z roba (*Tretji sin*), samotarca (*Sam*), otrok v vojni (*Odmevi*). *Zgradba* črtic temelji v premišljeni izrabi posameznih življenjskih stanj, psiholoških izsekov ter v zaključni akciji (smrt otrok, ločitev matere in sina, zavarovanje pred zimo). Jezik črtic se v smiselnih variantah približuje pogovornemu jeziku in narečju, s čimer je nakazana izrazna in psihološka pristnost ubesedenih likov.

Deloma fabulativno zasnovane so krajše pripovedi: *Beli hrib* (v samostojni publikaciji je izšla v Slovenj Gradcu) temelji v zvičajnosti, celo vraževnosti osrednjega lika Mice, ki si s pomočjo telesne privlačnosti prisluži kravo. V *Jedrni spremljamo* ob spreminjanju pripovednih položajev s spremnimi notranjemonološkimi vizijami istoimenski ženski lik na poti v hosto, v »službo«. Zaključni groteskni deziluzionizem ob striženju las mrtvi ženi za kasnejšo lasuljo uvaja v slovensko literaturo kar se da drastične mo-

tive. Motiv življenjske osamljenosti, onemoglosti in preračunljivosti je v središču črtice *Suha leta*. Sosed Lojz prodaja jajca sosedama, vdovi in hčeri. Sam vdovec odkrije vzrok nenavadne prijaznosti. Iz prvotne nerodne pojave se Lojzova osebnost skristalizira v ponosen, nepreračunljiv lik, ki so mu spletke ena izmed tujih sestavin lastne osebnosti. Motiv smrti je ob uvajanju živali kot literarnih likov v ospredju črtice *Ko pride ura*. Moralna poanta: ko pride starost, te še pes ne povoha, tedaj umri, je aktualizirana dobesedno: s psom Džonijem in psico Gamo. Parodija svobode (stari pes Džoni naredi vse, da bi osvojil mlado psico) doživi groteskno, tragično blokado. V *Večernem obisku* se študentka Magda sooča s prvimi izkoriščanji (zastoj prevaja študentu Ivici Vidmarjeve kritike v hrvaščino) in z naravno skromnostjo ohranja svoj nepokvarjeni značaj. Ob srečanju z neznancom Emilom, samotarcem in čudakom, se v njej prebudi katarzično sočutje, vendar je iluzija kratka, razrešitev v realnosti vrača Magdo v krog svoje podnajemniške sobe v predmestju. V zadnjem delu knjige *Vse imaš od mene* sta še dve krajši pripovedi: *Mihael med računi* in *gozdovi ter Ignac* ne bi rad. V prvi se moralni in socialni problemi uslužbenca Mihaela zaključijo v travmatičnem begu od doma, v drugi združuje avtorica bivanjsko stisko očeta samomorilca in moralno stisko sina Ignaca.

Črtice ali krajše pripovedi Ivanke Hergold *Vse imaš od mene* se s svojim socialnim antropocentrizmom uvrščajo

* Obzorja Maribor 1974, opremil Rudi Španzel, fotografija Miro Zdovc, str. 140).

v tok sodobne proze, ki ne gradi in oblikuje jezikovne materije v anti-psihologističnem, neantropocentričnem, avantgardnem jezikovnem eksperimentu, prej ostaja v mejah tradicije, saj se podobni oblikovni postopki pojavljajo pri številnih pisateljih 20. stoletja. Kar daje črticam odprtost in privlačnost branja in s tem tudi komunikativnost, je izraba groteskno-drastičnih motivov in izjemnih človeških usod. Ivanka Herold zanima človekov bivanjski problem v svojih skrajnih legah: smrti, ljubezni; oblikovalni postopek v scenarični, deloma avktorialni pripovedni perspektivi, omogoča spreminjanje položajev, prehode iz opisa v dialog in notranji monolog, v jeziku pa izrabo njegovih pogovornih in narečnih plasti. Groteskni deziluzionizem kot način opozarjanja na življenjsko stvarnost govori v prid domnevi, da je temeljno gibalo literarnih likov iluzija o svetu in da se le-ta razblini največkrat ob smrti. Avtorica s svojimi črticami in krajšimi pripovedmi ostaja v okviru kratke proze, vrsta motivnih izvirnosti in jezikovnih spretnosti pa kaže, da bi se posamezni teksti ob ustrezni razširitvi razvili v zahtevnejše in kompleksnejše literarne izdelke.

JOŽE HUDALES, OREL Z RAZPRTIMI KRILI

Hudalesov biografski roman o generalu, politiku in pesniku Rudolfu Maistru,* ki se je vpisal v slovensko zgodovino kot pesnik (izdal je dve pesniški zbirki) in predvsem kot borec za severno mejo, se uvršča v podzvrst romana, ki je pri Slovencih sorazmerno razširjena (naj omenimo npr. biografske romane o Jurčiču, Jenku, Levstiku, Pre-

šernu, Vodniku, Valvasorju . . . , med avtorji pa Ivana Preglja, Frana Albrehta, Ilko Vašte, Jožeta Pahorja. Antona Slodnjaka in Mimi Malenšek.

Bistvena značilnost biografskega romana je prikazovanje konkretne zgodovinske resnice na romaneskni način. Potemtakem mora biti pisec do potankosti seznanjen z najmanjšimi podrobnostmi svojega raziskovalnega predmeta, ga v proznem tekstu predstaviti tako, kot bi imeli pred sabo konkretne, realno bivajoče osebe, stvari in pojave. Funkcija besede biografskega romana je mimetična, posnemovalna: intencija avtorjeve domišljije je vedno uprta v realno obstoječo pojavnost, faktografsko podlago, na kateri avtor gradi in uresničuje svojo domišljijo, neke vrste poustvarjalni zapisovalni akt, ki se hoče približati meji znanstvene resnice in s tem seveda resnice nasploh. Težnja biografskega romana je nadomestiti znanstveno spoznanje in njeno resnico. Zato je manipulativni prostor avtorjeve domišljije zožen v pozitivistični kalup prej preštudiranih faktov, mimo katerih ne more noben biografski roman. Piščeva vloga v biografskem romanu niha med popolno zavezanostjo dejstvom in odkrivanju zgodovinske resnice o ubesedenem liku in zavezanostjo lastnemu videnju, projekciji romaneskne resnice o istem liku. Zato sta piscu na voljo dva temeljna sklopa instrumentov, odkrivalcev in predstavjalcev resnice konkretnega pojava: znanstveni, faktografski, laboratorijski študij, ki v tekstu neposredno ni aktualiziran, in literarno tehnični postopek, aktualizacija, ubeseditiv gradiva v romaneskni obliki. Tu so dani piscu biografskega romana svoboda, avtorstvo, zmožnost videnja resnice in njenega sporočanja bralcu.

Hudalesov prijem v biografiji Rudolfa Maistra, kakršen se nam kaže v njenem prvem delu, *Orel z razprtimi krili* (obsega Maistrovo življenje med leti 1894 in 1896), je precej pozitivisti-

* Jože Hudales, *Orel z razprtimi krili* (roman o generalu Rudolfu Maistru, prva knjiga, Pomurska založba Murska Sobota 1974, opremil akademski slikar Vlado Potočnik, str. 325).